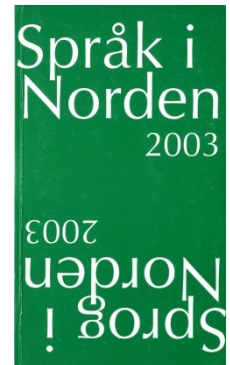

Sprog i Norden

Titel: Utfordringer i møtet med innvandrerspråk i Norge
Forfatter: Kari Tenfjord
Kilde: Sprog i Norden, 2003, s. 27-40
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Nordisk språkråd

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Utfordringer i møtet med innvandrerspråk i Norge

Kari Tenfjord

Med en så åpen tittel kan en tenke seg svært forskjellige tema for foredraget fordi utfordringene vi står overfor, er mange og av svært ulik karakter. Jeg vil ta utgangspunkt i en studie som jeg har gjort, og komme inn på utfordringer i møtet mellom norsk og innvandrerspråk som er svært forskjellig fra norsk, og vise at et slikt møte både gir rent språklige, språkteoretiske og læringsteoretiske utfordringer. Jeg vil dessuten bruke denne studien som et bidrag til å avlive myten om at barn lærer andrespråket så utrolig raskt.

Innvandrerbefolkningen i Norge var i 2001 på 297 700, dvs. 6,6 % av befolkningen. Av disse er 250 000 første-generasjonsinnvandrere, og 48 000 er barn født i Norge av to utenlandske foreldre, og 72 % av disse er under 10 år. Høsten 2001 ble det registrert mer enn 40 000 elever fra språklige minoriteter i norske grunnskoler, og de representerer mer enn 100 forskjellige morsmål! Den største gruppa er fra Pakistan, deretter følger Sverige, Danmark og Vietnam. Halvparten av innvandrerne har bakgrunn fra ikke-vestlige land.

Utfordringer i møtet med vietnamesisk

Språkteoretiske utfordringer

Vietnamesisk er altså et av de innvandrerspråkene som har flest brukere i Norge, og det er et språk som er svært forskjellig fra norsk, og jo større forskjeller det er mellom morsmålet og norsk,

jo større læringsoppgave står elevene overfor når de skal lære det nye språket. I mitt doktorgradsarbeid fulgte jeg over flere år språkutviklingen til fire vietnamesere fra de kom til Norge og begynte i skolen. To av dem var sju år, og to var henholdsvis fjorten og femten da de kom.

I motsetning til norsk har ikke vietnamesisk bøyning og tilhører dermed den språktypen som kalles *isolerende*. Allerede denne strukturelle forskjellen mellom de to språkene innebærer noe nytt for de vietnamesiske elevene. En annen stor forskjell mellom vietnamesisk og norsk er at de ikke har de samme grammatiske kategoriene. Vietnamesisk har for eksempel ikke *bestemthet* (bestemt og ubestemt form av substantiv) eller *tempus* (formene presens og preteritum av verbet).

Det at vietnamesisk ikke har bøyning og heller ikke tempuskategorien, var en av grunnene til at jeg valgte å se på *hvordan* vietnamesere utvikler tempus i norsk. Studien min har altså et kontrastivt eller sammenlignende utgangspunkt. En av de språkteoretiske utfordringene vi står overfor i møtet med innvandrerspråkene, er nettopp sammenligningen mellom språk. Det er nemlig ikke helt enkelt alltid å vite hva som er sammenlignbare størrelser i to svært forskjellige språk.

”Tôi đi Oslo” er en grammatisk korrekt setning på vietnamesisk. Isolert sett kan setningen oversettes til norsk på flere måter, for eksempel: ”Jeg reiser til Oslo”, ”Jeg skal reise til Oslo” eller ”Jeg reiste til Oslo”.

Det er ingen ting i den vietnamesiske setningen som gir uttrykk for tid eller temporalt innhold, vi kan si at verbet er ”tidløst”. I de norske oversettelsene, derimot, har alle setningene et verb som er grammatisk markert for enten fortid eller ikke-fortid.

Men selv om både den vietnamesiske setningen og de norske er grammatisk korrekte, vil ingen av dem kunne fungere som ytringer uten videre. For at de skal gjøre det, må de stå i en kontekst der tidsreferansen er tilgjengelig.

Starter jeg for eksempel en samtale med: ”Jeg reiser til Oslo”, vil nok samtalepartneren spørre: ”Når?” En tilsvarende

situasjon på vietnamesisk: "Tôì ãi Oslo" vil naturlig også resultere i spørsmålet: "Når?" (chùng nào)

Uavhengig av om samtalen foregår på norsk eller vietnamesisk, må vi altså ha tilgang til en tidsreferanse for å tolke en ytring temporalt. Bruk av tempus er ikke nok, og det viser at kategorien i seg selv har lite selvstendig innhold. Vanligvis etableres en slik referanse ved bruk av tidsadverb eller ved at samtalesituasjonen gjør eksplisitt tidsreferanse unødvendig.

Når vi så skal sammenligne norsk og vietnamesisk, hva er sammenlignbare størrelser? Hva er det vi kan sammenligne tempus i norsk med i vietnamesisk? Dette ble en utfordring for meg i min studie fordi det er nødvendig med en modell eller et begrepsapparat som kan brukes til å beskrive begge språkene som skal sammenlignes.

En isolert setning gir verken på norsk eller vietnamesisk nødvendigvis tilgang til en tidsreferanse. I mange tilfeller må vi gå ut over setningsnivået og basere tolkningen av tidsreferansen på diskursen¹. Det er en utbredt oppfatning at pronomen er et grammatisk virkemiddel for å oppnå sammenheng i en diskurs (diskurskohesjon), men også tempusformer kan ha denne funksjonen. Både pronomen og verbformer kan ha såkalt anaforisk funksjon.

Standardreferansen til ideen om at tempus er anaforisk, er Partee (1973). Hun peker på noen karakteristiske egenskaper ved engelsk preteritum som har analogier til egenskaper ved pronomen. Gitt et bestemt tidsadverbial, f.eks. *i går*, vil en preteritumsform i samme setning bli antatt å referere til det samme tidsintervallet som adverbialet refererer til, altså tidsadverbialet og preteritumsformen av verbet refererer til samme tidsintervall (de korefererer), akkurat som pronomenet

¹ Jeg baserte meg på en semantisk teori som retter fokus mot diskurs heller enn den enkelte setningen: diskursrepresentasjonsteorien (DRT). Denne teorien er opptatt av å vise den forbindelsen som er ansvarlig for diskurskohesjon mellom setninger, og at det er visse språklige elementer som krever tilgang til den omkringliggende diskursen for å bli tolket, såkalte diskursanaforer.

han vil bli antatt å referere til en person av hankjønn som vi må ha etablert referanse til i diskursen. Jeg vil i det følgende forsøke å konkretisere dette nærmere.

La oss først se litt på anaforiske pronomen. Det er umulig å identifisere referentene til pronomenene i den følgende isolerte ytringen:

”Han støtter henne.”

Ytringen må settes inn i en kontekst som gir oss tilgang til referentene. Vi kan tenke oss følgende diskurs:

”Statsminister Bondevik liker ikke kritikken av forsknings- og utdanningsminister Clemet. Han støtter henne.”

De to referentene har visse semantiske egenskaper. ”Statsminister Bondevik” har f.eks. egenskapen [maskulinum], mens ”forsknings- og utdanningsminister Clemet” har egenskapen [femininum]. Pronomenene *han* og *henne* i neste setning gir oss instruksjon om å finne passende diskursreferenter blant dem som er tilgjengelige. Når vi har introdusert kun to slike referenter i vår diskurs og de har ulik verdi (maskulinum og femininum), er det uproblematisk å identifisere referansen til de to anaforiske pronomenene. *Han* korefererer med *statsminister Bondevik*, *henne* korefererer med *forsknings- og utdanningsminister Clemet*.

I tillegg til at vietnamesisk ikke har tempus, er det også et av de språkene som tillater å utelate pronomen under visse omstendigheter, både i subjekt- og objektsposisjon. Slike språk blir ofte omtalt som ”pro-drop-språk”. Norsk, derimot, har subjektstvang. Det betyr at enhver norsk setning (unntatt imperativsetninger) må ha et uttrykt subjekt for å være grammatisk korrekt selv om det uttrykkes ved et anaforisk pronomen og ikke inneholder ny semantisk informasjon.

La oss se på følgende minidiskurs²:

Bà đẽ cuốn sách ấy ở đâu?
hun legge stykke bok den være hvor
"Hvor la hun boken?"

Bà đẽ ---- trên bàn.
hun legge overflate bord
"Hun la (den) på bordet."

Her ser vi altså et eksempel på at i vietnamesisk kan også objektet utelates når referenten allerede er etablert i diskursen, og når det samtidig ikke finnes konkurrerende referenter i denne diskursen. Men som den norske oversettelsen viser, kan en ikke utelate pronomenet i norsk, selv om det er anaforisk og referansen er entydig. I denne diskursen har ikke pronomenet *den* noen annen mulig nominalfrase å koreferere med enn "boken".

La oss så se på tempusanafori. I begge eksemplene fra vietnamesisk ser vi at verbet er tidløst, og at det er tidsadverbet som etablerer tidsreferansen. I norsk derimot korefererer verbets tempusform med tidsadverbets referanse. I den første setningen har både tidsadverbet *i går* og verbformen *kom* fortidsinnhold, mens i den andre setningen har tidsadverbet framtidsinnhold, og verbformen har innholdet "ikke-fortid". Vi kan derfor si at i de norske setningene nedenfor har verbets tempusform anaforisk funksjon. Presensformen *kommer* korefererer med tidsadverbet *i morgen*, og preteritumsformen *kom* korefererer med tidsadverbet *i går*.

Hôm qua tôi về.
i går jeg komme tilbake
"I går kom jeg tilbake."

² Eksemplet er hentet fra Rosén 1993.

Ngày mai tôi về.
i morgen jeg komme tilbake
"I morgen kommer jeg tilbake."

I norsk stilles det krav om å uttrykke subjektet i enhver setning, og det stilles krav om å uttrykke tempus i enhver setning. Disse grammatiske kravene finnes ikke i vietnamesisk.

En viktig forskjell mellom norsk og vietnamesisk er altså at vietnamesisk i større grad enn norsk kan utelate anaforiske element. Det gjelder tempusanaforer konsekvent, og det gjelder pronomenanaforer i høy grad. Vi kan derfor si at det er en viss analogi mellom pronomenanafori og tempusanafori både i vietnamesisk og norsk. Som et sentralt begrep i min sammenligning mellom norsk og vietnamesisk har jeg derfor funnet begrepet "tom anafori" fruktbart fordi det kan brukes til å beskrive begge språkene. Jeg tillater meg derfor å omtale vietnamesisk som et språk som har både tom tempusanafori og tom pronomenanafori, mens norsk ikke tillater tom anafori slik jeg har beskrevet det.

Læringsteoretiske utfordringer

Jeg sa nettopp at jo større forskjeller det er mellom morsmålet og norsk, jo større læringsoppgaver står elevene overfor når de skal lære det nye språket. Det er også et annet forhold som er utfordrende for en vietnameser som skal lære norsk. Analysen av tempus som anaforisk, det at tempus ikke introduserer ny semantisk informasjon til diskursen, innebærer at det er lite kommunikativt press på eleven for å bruke kategorien. I en diskurs vil det kommunikative budskapet vanligvis være helt klart uten at tempus blir brukt. Når en elev sier: "Jeg gå på kino i går", vil tidsreferansen være klar og entydig selv om ytringen ikke oppfyller grammatiske krav i norsk, og i tråd med den rådende pedagogiske tradisjonen i andrespråks-undervisningen i Norge, som er kommunikativt basert, er vellykket kommunikasjon viktigere enn grammatisk korrekthet.

Læringsteoretisk vil nettopp kombinasjonen av fravær av en kategori i morsmålet og lite kommunikativt press for å bruke kategorien, kunne føre til fossilisering³ av former som har paralleller i morsmålet, men som er forskjellig fra formene i målspråket. For en vietnameser som lærer norsk, vil det derfor være flere forhold som sannsynliggjør at tempus ikke tilegnes så lett. Morsmålet har ikke bøyning, morsmålet har ikke tempus, tempus i norsk har anaforisk funksjon, og det er dermed lite kommunikativt press på innlæreren for å bruke tempusformer.

I studien min så jeg ikke bare på utviklingen av preteritum, men også perfektum. Her fører det imidlertid for langt å redegjøre for denne kategorien og å gi en sammenligning mellom norsk og vietnamesisk. Vannebo (1979) sier klart fra om at perfektum er en problematisk kategori i norsk:

”Problema med å gi en generell karakteristikkk av perfektums betydningsinnhold [i norsk] har sammenheng med at konstruksjonen til dels gir uttrykk for handlingas aksjonsart, til dels for ei lokalisering av handling i tid”. (Vannebo 1979:196)

En sammenligning mellom norsk og vietnamesisk vil også føre mye med seg, bl.a. må en slik sammenligning gå inn bl.a. på begrepet ”relativ tid”, som av mange blir brukt i forbindelse med de såkalte tidsmarkørene i vietnamesisk, og man måtte i en slik sammenligning også komme inn på spørsmålet om aspekt i norsk.

Comries (1976) klassifisering av perfektum i engelsk er trolig den mest kjente. Jeg vil her bare trekke fram to perfektumtyper, resultativt perfektum (eks. a) og perfektum ved vedvarende situasjoner (eks. b)

- a) Jeg har skrevet brevet.
- b) Jeg har bodd her siden siden i fjor.

³ Fossilisering i slike innlærerspråk betyr at en form som er ulik målspråkets form, blir værende i innlærerspråket, det skjer ingen videre utvikling i retning av målspråksnormen.

Disse perfektumstypene har ulikt betydningsinnhold, den første gir uttrykk for resultatet av en fortidig eller avsluttet handling, den andre for en tilstand som har utstrekning i tid, og som vedvarer i yttingsøyeblikket. Den første perfektumtypen er perfektum av et handlingsverb, den andre av et tilstandsverb.

Klassifisering av perfektum er altså et eksempel på at en grammatisk form kan ha mer enn ett innhold, eller sagt med andre ord, perfektum i norsk er flertydig. Tar vi resultativt perfektum som eksempel, kan vi si at perfektum grammatikaliserer et innhold som kommer til uttrykk gjennom den grammatiske formen, nemlig det at en handling er avsluttet, og at det foreligger et resultat. Til forskjell fra denne perfektumtypen, er det tidsadverbet som gir den viktige informasjonen i en setning som inneholder en perfektum-konstruksjon av typen vedvarende situasjon. La oss se på de to perfektumeksemplene en gang til. Hva skjer når vi fjerner perfektumformen og bare bruker grunnformen av verbet:

*Jeg skrive brevet.

*Jeg bo her siden i fjor.

Eksemplene viser at resultativ perfektum har et klart selvstendig innhold. Når perfektumsformen er fjernet og vi bare har en grammatisk umarkert verbform, er det ingen ting som gir oss grunnlag for en resultativ tolkning. Men i eksemplet på perfektum i situasjoner som varer ved, kommer innholdet fram uten at perfektumformen er tilstede. Dette skulle gi grunnlag for å anta at resultativ perfektum tilegnes før den andre typen perfektum, dersom det da stemmer at en kategoris kommunikative innhold har betydning for tilegnelsen av kategorien.

Hva viste studien min?

Jeg fulgte altså den muntlige språkutviklinga til fire vietnamesere i Norge. Kien og Bao kom til Norge før de var sju år, Mai var fjorten og Tung var femten. Jeg analyserte utviklinga

deres i vel fem år. Dataene jeg har brukt, er transkripsjoner av samtaler mellom dem og læreren som de hadde det første året i Norge. Jeg analyserte om de uttrykte tidsreferanse grammatisk, dvs. om de brukte bøyingsformer av verbet, og jeg så spesielt på ytringer som refererte til fortid, og bruk av perfektum.

De to som begynte å lære norsk som sjuåringer, hadde ganske ulik utvikling. Etter mer enn fem år i norsk skole, i sjette klasse, brukte Kien preteritum⁴ i bare 7 % av ytringene med fortidsreferanse, mens Bao brukte preteritum i 32 % av sine. Tung og Mai, de to ungdommene, utviklet seg også ulikt. Mens Tung brukte preteritum i 13 % av sine fortidsreferanser etter ca. seks år i Norge, var det tilsvarende tallet hos Mai 60 %.

Studien gjorde det helt klart at verken de som begynte å lære norsk som barn, eller de som gjorde det som ungdommer, hadde tilegnet seg et tempussystem som samsvarte med det norske. Det var ikke slik at barna lærte dette veldig raskt, og det var Mai, ikke barna, som hadde det systemet som liknet mest på norsk.

De to som hadde minst bruk av preteritum som fortidsreferanse, Kien og Tung, hadde også en ganske lik utviklingskurve. Kurven var stigende de første åra, men så begynte den å synke. Dessuten hadde begge en leksikalsk profil med klare felles trekk. Preteriumsformen ble bare brukt i noen få verb, og det var de samme verbene som var de mest frekvente hos begge. Hos Tung var det *var, kom, sa, så* og *fikk*. Hos Kien var det *var, kom, sa, så* og *gikk*. Ser vi på alle dialogene samlet, utgjorde disse fem verbformene hele 87 % av Kiens preteritumsformer, og i den siste dialogen var det faktisk bare fire verb som ble brukt i preteritum.

Det interessante ved denne observasjonen er at disse verbene er blant de mest frekvente i norsk, og de inngår i det Viberg (1991) kaller baseverb i Nordens språk. Og de er ikke bare frekvente, de er enkle i formen og de er anvendbare. Ifølge Viberg kan dette være grunnen til at andrespråksinnlærere

⁴ Her bruker jeg preteritum som betegnelse på grammatisk markert fortidsreferanse selv om "preteritumsformene" ikke er i samsvar med norske bøyingsmønstre.

favoriserer slike verb. Det er også viktig å legge merke til at disse verbformene trolig er lært som leksemer, de er ikke resultat av produktiv bruk av bøyningsmønstre.

Men hva så med tilegnelsen av perfektum? Både Kien, Bao, Tung og Mai brukte relativt mye perfektum, og den leksikalske variasjonen var større enn ved preteritumsbruken. Det som kanskje var mest overraskende, var at Mai, som hadde best utviklet tempussystem, faktisk hadde flest konstruksjoner uten noen form for grammatisk markering der perfektum skulle ha vært brukt. Til sammen i alle dialogene brukte Kien preteritum i 63 av de fortidsrefererende ytringene sine, men det ble gjort i bare 13 ulike verb, mens han totalt hadde 53 perfektumsformer, der 21 ulike verb var involvert. Han hadde altså omtrent like mange grammatiske markeringer av de to kategoriene, men den leksikalske variasjonen var mye større i perfektumkonstruksjonene. Relativt sett var hans system for grammatisk markering av perfektum mye bedre utviklet enn systemet for fortidsreferanse. Kiens utvikling kan dermed tolkes som klar støtte for antagelsen om at kategoriens kommunikative innhold er avgjørende for om en grammatisk kategori blir tilegnet eller ikke.

Men det er også interessante observasjoner i Mais perfektumkonstruksjoner som tyder på at også hennes utvikling er påvirket av kategoriens innhold. Mai har ingen problemer med å fortelle at hun *har lest* ei bok som heter Pakkis, at hun *har skrevet* brev til sin mor osv. , men når hun forteller hvor lenge hun har bodd i Norge, sier hun: "For vi bo jo her siden seks år". Her markerer hun ikke perfektum, til gjengjeld bruker hun et tidsadverb som gir den viktige informasjonen, nemlig angivelsen av hvor lenge denne tilstanden, det å bo i Norge, har vedvart.

Studier av morsmålets innflytelse er forbundet med mange metodiske problemer. Bl.a. er det ikke uten videre enkelt å bestemme om det er fravær av tempus i morsmålet, eller om det er preteritumskategoriens innhold som kan forklare manglende tempus hos vietnamesiske elevers muntlige norsk. I forskningen

om morsmålets betydning i andrespråklæringen blir det ofte vist at når morsmålet drar i samme retning som andre faktorer, kan det forsinke eller fremme andrespråkstilegnelsen. For vietnamesiske innlærere kan det faktum at morsmålet ikke har bøyning og heller ikke tempus, samtidig som tempus bare har anaforisk funksjon, forsterke sannsynligheten for at kategorien ikke tilegnes i norsk. Nettopp slike forhold kan føre til stabilisering eller fossilisering av språklige strukturer i innlærerspråket (Selinker og Lakshmanan 1994). Siden mine data viser individuell utvikling over lang tid, er forutsetningene til stede for å kunne anta at strukturene med "tom tempusanafori" hos Kien og Tung er fossiliserte.

Ingen av mine informanter har norsk tempussystem i sitt muntlige språk selv etter mer enn fem år i Norge, og det er altså en av dem som startet med å lære norsk som sjuåring, som har det svakeste systemet. Selv om undersøkelsen min bare gjelder noen få individer, og dessuten et svært avgrenset språklig område, kan den likevel brukes som eksempel på at ikke alle barn lærer alle sider ved språket så veldig hurtig, og dessuten at man kan finne fossiliserte former også hos språkinnlærere som begynner å lære et andrespråk som barn. Som avrundning av denne presentasjonen, la oss se på noen eksempler fra innlærerspråket.

Slik formulerte Kien seg i sjette klasse, da han fortalte om et leirskoleopphold:

Men fikk dere noe fisk på det garnet da?

Ja, selvfølgelig

Torsk for eksempel

Det er mye fisk

Men hvem var det som spiste den fisken da?

Vi

Dere spiste den fisken?

Ja

Vi koke den så spise vi alle

Vi gå med en annen klasse også

Så trekke garn
Vi spise denne da
De spise sammen med oss
Vi spise sammen

Jeg møtte Kien igjen åtte år seinere. Da var Kien lærling, han hadde avsluttet grunnskolen og gått to år på videregående skole, og han fortalte slik om en klassetur:

Klassetur så reiste vi til Finland
Det var vel gøy?
Ja, det er kjempegøy det
Hvordan reiste dere da?
Reiste?
Ja, reiste dere med fly?
Ja, tar ikke tog helt til Finland.
Vi spare penge opp til turen
Vi jobbe og vi bygge en garasje opp til nabo
Så vi betal veldig liten

Norsk som tanke- og innlæringspråk

På en konferanse som Norges forskningsråd arrangerte i 1996 om språkopplæringen for minoritets elever, var det enighet blant forskerne som deltok, at det tar lang tid å lære andrespråket så godt at det kan fungere som tanke- og innlæringspråk. Da tenker en ikke i første rekke på at språket skal være formelt korrekt, men at det skal være funksjonelt. I konferanserapporten kan vi lese: "Denna sida av språket tar lång tid att utveckla, upp til 5-7 år, och det är viktigt att observera att elever behöver särskilt stöd för sin språkutveckling under hela denne tid, trots att de kanske talar norska på ett sådant sätt i vardagliga sammenhang att de inte verkar ha några språkproblem" (Hyltenstam mfl. 1996:207). Og det finnes forskning i Norge som viser at skoletilbudet ikke er godt nok, og at norsk skole står overfor store utfordringer (bl.a. Engen mfl. 1996). Det er store prestasjonsforskjeller mellom minoritets- og majoritets-

elever som grupper, og det er minoritetslevene som kommer dårligst ut. Dette har trolig sammenheng med at det tar mye lengre tid enn mange har antatt å lære seg det nye språket. I dag er fokus rettet mot ord- og begrepsinnlæringen, en prioritering jeg er enig i. Men jeg tror også at vi kan vente en økt oppmerksomhet mot måter å arbeide med språket på som støtter elevenes innlæring av rent grammatiske sider.

Nye varieteter i norsk?

Som avslutning vil jeg antyde en mulig alternativ tolkning av Kiens system etter 12 års opphold og skolegang i Norge, og jeg vil da knytte forbindelser til en amerikansk sosiolingvistisk studie fra 80-tallet. Den hadde som målsetning å beskrive mulige etniske varieteter i USA, deriblant den vietnamesisk-engelske. I den avsluttende rapporten konkluderer Wolfram og Hatfield (1985) med at blant de variablene som ble studert, var umarkert tempus en av de mest sannsynlige kandidatene til å inngå i en vietnamesisk-engelsk varietet. Kanskje vil denne variabelen også inngå i en mulig vietnamesisk-norsk varietet. I så fall kan det kontrastive og læringsteoretiske poenget mitt muligens stå ved lag, og får da ikke bare konsekvenser for den individuelle språkinnlærer, men for utviklingen av kjennetegn ved en varietet. Men så langt er det ikke en slik varietet påvist i Norge. Likevel er det sannsynlig at etniske varieteter⁵ vil etablere seg, og denne muligheten stiller oss overfor ikke bare en utfordring, men kanskje også et dilemma. Skolen har ambisiøse målsetninger om at norsk skal læres så godt som mulig, men vi har også en tradisjon for å anerkjenne språkbrukerens varietet.

Litteratur

⁵ Norsklæreren, nr. 3. 2003, har en artikkel om etnolekter, skrevet av L.A. Kulbrandstad. Bl.a. diskuterer han hva slags krav som må stilles for å avgjøre om grupper har etablert egne varieteter.

Litteratur

- Comrie, B. 1976. *Aspect*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Engen, T.O., L.A. Kulbrandstad og S. Sand 1996: *Til keiseren hva keiserens er?* Om minoritetslevenes utdanningsstrategier og skoleprestasjoner. Opplandske Bokforlag.
- Hyltenstam, K. mfl. 1996. *Tilpasset språkopplæring for minoritets elever* Rapport fra konferanse 9. - 10. januar 1996, Norges forskningsråd
- Partee, B.H. 1973. Some structural analogies between tenses and pronouns in English. I *Journal of Philosophy* LXX.
- Rosén, V. 1993. Tomme pronomener og diskurskontekst. I T. Fretheim, L.S. Evensen og E. Sivertsen (red.) *Tekst i kontekst*. Novus forlag, Oslo.
- Selinker, L. og U. Lakshmanan. 1994. Language Transfer and Fossilization: "Multiple Effects Principle". I S. Gass og L. Selinker (red.) *Language Transfer in Language learning*. Revidert utgave, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam. Philadelphia.
- Tenfjord, K. 1997. *Å ha en fortid på vietnamesisk. En kasusstudie av fire vietnamesiske språklæreres utvikling av grammatisk fortidsreferanse og perfektum*. Avhandling for dr.art.-graden, Universitetet i Bergen.
- Vannebo, K.I. 1979. *Tempus og tidsreferanse. Tidsdeiksis i norsk*. Novus forlag, Oslo.
- Viberg, Å. 1991. Nordens språk som andraspråk ur ett tverrspråklig perspektiv. I M. Axelsson og Å. Viberg (red.) *Första forskarsymposie om Nordens språk som andraspråk i Stockholm 1991*.
- Wolfram, W. og D. Hatfield. 1984. *Tense marking in second language learning: patterns of spoken and written English in a Vietnamese community*. Final Report NIE-G-0035, National Institute of Education, Washington.